

Oplossingen voor complexe waterproblemen in het Midden-Oosten

Het meest prominente wetenschappelijke programma van UNESCO is het International Hydrological Programme (IHP), dat medio jaren zeventig is begonnen als vervolg op de International Hydrological Decade van de VN. Binnen dit waterprogramma van UNESCO is in 2001 ter ondersteuning van het World Water Assessment Programme het onderdeel 'From Potential Conflict to Cooperation Potential' (PCCP) begonnen. Het doel daarvan is de facilitatie van interdisciplinaire dialogen op meerdere niveaus ter stimulering van vrede, samenwerking en ontwikkeling in relatie tot grensoverschrijdend waterbeheer. In het kader van het PCCP is het boek 'Water and peace for the people: Possible solutions to water disputes in the Middle East' verschenen.

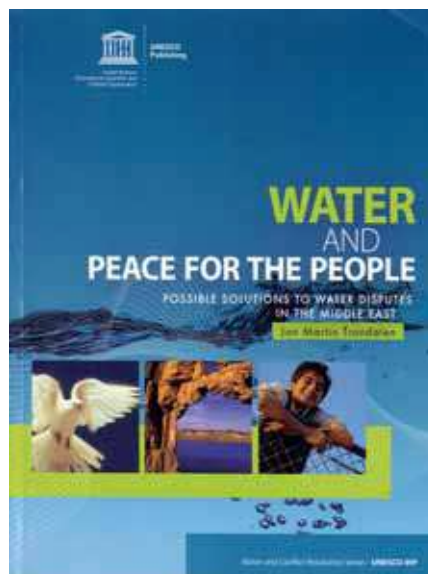
Auteur van het boek is Jon Martin Trondalen, een ervaren, hooggeleerde Noorse geograaf, die vanuit zijn in Genève gehuisveste stichting onderhandelingen ondersteunt en trainingen aan (potentiële) onderhandelaars aanbiedt. Hij was één van de sprekers op het vijfde Wereld Water Forum in Istanbul, onder meer tijdens Wereldwaterdag, die 'grensoverschrijdende wateren' als thema had. Trondalens benadering is vanuit de optiek dat onvoldoende water van goede kwaliteit leidt tot lijden, met mogelijk ernstige consequenties voor de politieke stabiliteit. Er dienen derhalve oplossingen te worden gevonden voor de waterproblematiek in het Midden-Oosten. Het boek wil hiertoe praktische en objectieve oplossingen bieden. Hydropolitiek is ondergeschikt aan het bredere politieke beeld, hetgeen soms tot de vraag leidt of de waterproblemen oorzaak of gevolg van de huidige politieke situatie zijn. Wat is hierbij de rol van bevolkingsgroei en de daarmee gepaard gaande toenemende vraag naar water?

'Water and peace for the people' bestaat uit drie delen, waarvan het eerste in tweeën is gedeeld. Allereerst wordt aandacht besteed aan de stroomgebieden van de bovenloop van de Jordaan en de Golanhoogte. Enerzijds gaat het hierbij om de Wazzanibronnen van de Hasbani als aanleiding voor spanningen tussen Libanon en Israël, anderzijds wordt gezocht naar allesomvattende vrede tussen Syrië en Israël voor de Golanhoogte, waarbij wordt voorgesteld land voor water te ruilen: Israël trekt zich terug van de Golanhoogte in ruil waarvoor Syrië ermee instemt om de hoeveelheid water voor Israël niet te wijzigen. Het tweede deel besteedt aandacht aan de waterverdeling tussen Israël en Palestina. De Eufraat en de Tigris vormen het onderwerp van het derde deel van het boek.

Al snel komt de lezer erachter dat goede gegevens belangrijk zijn - alle partijen kunnen deze als gemeenschappelijke basis gebruiken. Verder wordt duidelijk dat het zeer vaak om (veel) meer dan alleen water gaat. Dit maakt de onderhandelingen nogal complex. Wanneer het louter om water zou gaan, is het al niet eenvoudig om alle factoren die een rol spelen tegen elkaar af te wegen. Er spelen onder meer factoren als veiligheid, ideologieën en eigendom van land, mogelijkheden om water van elders te transporteren, om zeewater te ontzilten,

verandering van landgebruik, import van 'virtueel water' (via import van bijvoorbeeld fruit dat over de grens is geteeld), 'vraagbeheer' en wisselende inzet van grond- en oppervlaktewater. Op een gegeven moment bekruipt de lezer het gevoel dat het niet meer gaat om het vergelijken van appels met peren, maar om een grote schaal met zeer divers fruit die uiterst lastig, zo niet onmogelijk, onder één noemer te brengen is.

Hierdoorheen speelt nog klimaatverandering. Waar klimaatscenario's een paar jaar geleden nog grotere droogte voor de Levant met uitzondering van Israël aankondigden, is het nu juist Israël dat met een grote droogte lijkt te kampen - extra reden voor gesprekken met Turkije over waterleveranties. Dit voorjaar heeft Mekorot, het nationale waterbedrijf van Israël, een noodwaterprogramma aangekondigd waarbij het private watergebruik meer aan banden wordt gelegd, met een 'droogtetoeslag' voor grote waterverbruikers die tot 28 NIS per kubieke meter (5 euro per kubieke meter) gaan betalen. De complexiteit zien we terug in de mogelijkheden ('oplossingen') die de auteur voorstelt, en die soms zelfs voor deskundigen lastig te volgen zijn. De interim overeenkomst voor de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook (Oslo-II-akkoorden) resulteerde in een waterverdeling die de benedenloop van de Jordaan en vier grondwatervoerende lagen omvat.

Soevereiniteitsformule

De in het boek voorgestelde oplossing stelt het gebruik voor van een complexe 'sovereiniteitsformule', waarin onder meer rechten, behoeften en soevereiniteit zijn opgenomen: Palestina krijgt de beschikking over een groter deel van een stroomgebied en laat in ruil daarvoor het water naar Israël afstromen. Trondalen gaat bij het presenteren van oplossingen uit van de status quo, die in alle gevallen asymmetrisch en diepgeworteld is. Zijn oplossingen zijn onder meer gebaseerd op combinaties van internationaal recht, recht op water, internationaal waterrecht, waterbehoeften en soevereiniteit en behelzen zowel de kwantiteit als de kwaliteit van het water. Keer op keer wordt duidelijk dat er niet één zaligmakende oplossing voor alle problemen is. In alle gevallen dient de unieke context als uitgangspunt te worden genomen, steevast met aandacht voor kleine doch relevante details.

Maar met welke prikkel krijg je de relevante partijen om de tafel? De beperkte aandacht in het boek voor de drijfveren van de sterkere partijen om bij onderhandelingen toe te geven, is mogelijk een punt van zorg. 'Noblesse oblige' doet niet altijd opgeld, leert de ervaring. De auteur toont zich hiermee minder een ideoloog alswel een idealist.

Het boek heeft een grote informatiedichtheid. Dit, gecombineerd met een letterkeuze die te wensen overlaat, gaat enigszins ten koste van de toegankelijkheid. Elk hoofdstuk gaat na een korte inleiding snel enorm de diepte in, zodat het lezen aandacht en studie vereist. Aandacht en studie worden zeker aanbevolen voor degenen die zich bezighouden met internationaal onderhandelen en (voorkoming van) conflicten over water - het boek biedt een schat aan informatie. Hoe eerder de problemen worden opgelost, des te beter, stelt Trondalen - de gevolgen voor de bevolking worden met de dag ernstiger. 'Water and peace for the people' besteedt de noodzakelijke aandacht aan de 'missing peaces', een stap richting het einde van conflicten over water in het Midden-Oosten.

'Water and peace for the people: Possible solutions to water disputes in the Middle East' van Jon Martin Trondalen is een publicatie van UNESCO Publishing in Parijs (ISBN 978-92-3-104086-3) en kost 38 euro. Voor meer informatie: publishing.unesco.org.

Michael van der Valk